

- typologię w kontekście chwały;
- ze względu na samą osobę lub dzieło:
 - typologię personalną (osoby),
 - typologię sytuacji (Tora, Wyjście).

Jak widzimy Nowy Testament ma wiele sposobów podejścia i przedstawienia typologii Mojżesz — Chrystus, kryją one bardzo głębokie pouczenie o Chrystusie i stąd ich wielkie znaczenie dla chrystologii Nowego Testamentu.⁶

Kraków

TOMASZ JELONEK

Ks. Feliks Szreder CR

ŚWIĘTY JÓZEF A ZJEDNOCZENIE HIPOSTATYCZNE

Wielki rozwój mariologii w ostatnich czasach spowodował, że zwrócono baczniejszą uwagę na postać św. Józefa, Oblubieńca Maryi i pierwszego jej sługi. Św. Józef staje się obecnie przedmiotem bogatej i wnikliwej refleksji teologicznej. Wśród zagadnień, które współczesna józefologia chce rozwiązać, niemałe miejsce zajmuje także problem stosunku św. Józefa do zjednoczenia hipostatycznego. Czy św. Józef należy do porządku hipostatycznego, tak jak Maryja, Matka Jezusa? Sformułowanie tej przynależności dołączyłoby do jego przywilejów dalszą rację, która by również pozwoliła wejrzeć w tajemnicę jego osobowości, zrozumieć lepiej jego świętość, jego rolę w historii zbawienia.

Aby rozwiązanie tego problemu oprzeć na właściwych podstawach, trzeba najpierw określić i rozróżnić pojęcia, ustalić terminologię. Przede wszystkim wchodzi tu w grę pojęcia unii hipostatycznej i porządku hipostatycznego.

Według nauki objawionej, sformułowanej na soborach kościelnych¹, w zjednoczeniu hipostatycznym występują: jedność Osoby, którą jest Syn Boży — dwie natury, Boska i ludzka — zjednoczenie substancjalne tych dwóch natur w tej jednej Osobie. To zjednoczenie nie powoduje żadnej zmiany w Bóstwie, nie zmienia natur, nie tworzy jakiejś trzeciej wypadkowej natury. Tajemnica Wcielenia jest wspólnym dziełem Osób Trójcy Świętej, a przypisuje się je Duchowi Św. W tym samym momencie dokonało się w łonie Maryi poczęcie ciała,

⁶ Artykuł jest fragmentem pracy licencjackiej nt. *Doniosłość typu Mojżesza dla chrystologii Nowego Testamentu*, pisanej na Wydz. Teol. w Krakowie pod kierunkiem O. Prof. Dr A. Jankowskiego OSB.

¹ Por. Sob. Efeski: Denz. — Schönmeizer, 252—263; Sob. Chalcedoński. Denz. — Schönm., 300—302.

stworzenie duszy, zjednoczenie z Osobą Syna Bożego. Tajemnica Wcielenia jest cudownym dziełem Boga, tak iż żadne stworzenie nie może być współprzyczyną Wcielenia, nie może go wysłużyć — przyjmując zasługę w znacznie ścisłym (*meritum de condigno*) — nie może w nim mieć udziału, bo Wcielenie dotyczy się wyłącznie jednostkowego człowieka, którym jest Jezus Chrystus. Takie jest istotowe ukonstytuowanie zjednoczenia hipostatycznego, które teologowie również nazywają porządkiem unii hipostatycznej. W tym porządku więc żadne stworzenie udziału mieć nie może.

Gdy zatem teologowie twierdzą, że Maryja i Józef należą do porządku hipostatycznego, to pojmują ten porządek w innym znaczeniu. Mają na myśli specjalny stosunek względnie funkcję, jaką Maryja i Józef spełnili w odniesieniu do Słowa Wcielonego.

Dla zrozumienia tego wyjaśnimy odnośne pojęcia, aby następnie przejść do argumentacji teologicznej. Możemy powiedzieć, że porządek jest to wielość różnych elementów, które zmierzają do jednego celu jako źródła swej jedności. Bóg udziela się stworzeniom, a udzielając się wyznacza im cel, tak że udzielanie się Boga stworzeniom jest zarazem skierowaniem stworzeń do ich celu. Tak dzieje się w porządku natury, gdzie stworzenia skierowane są do Boga, swego Stwórcy. Tak dzieje się w porządku nad natury, gdzie Bóg udziela się stworzeniom rozumnym na zasadzie łaski jako przedmiot ich poznania i miłości. Tak też jest w porządku unii hipostatycznej. Tu człowiek powołany jest nie tylko do tego, by odwzorował w sobie doskonałości Boże lub uczestniczył w życiu Bożym, lecz również, by bytował w Bogu: natura ludzka Chrystusa jest tak bardzo skierowana do Boga, że w nim posiada swoją Osobę.

Stworzenia należą do jednego z tych trzech porządków. Należą w ten sposób, że są przyporządkowane celowi określonego porządku: w jakim stopniu ktoś zwraca się do tego celu, w takim należy do tego porządku.

Musimy więc powiedzieć, że ci należą do porządku hipostatycznego, którzy są przyporządkowani realizacji zjednoczenia hipostatycznego. Innymi słowy porządek hipostatyczny jest to stosowne ułożenie wszystkich tych elementów, które są nieodzownie potrzebne, aby mogło zaistnieć Wcielenie Słowa według zbawczych planów Bożych. Przyczyną celową tego porządku jest unia hipostatyczna, jest Słowo Wcielone. W ten sposób pojmują ten porządek teologowie, jak np.: Hermann, E. Cantera, M. Premm,² B. Llamera,³ P. E. Charbonneau⁴.

² *Katholische Glaubenskunde*, Wien 1952, T. II, s. 364.

³ *Teologia di S. Giuseppe*, Alba 1958, s. 135.

⁴ *Saint Joseph appartient-il a l'ordre de l'union hypostatique?* w: *Cahiers de Joséphologie* (Montreal), Vol. VII, n. 1 (1959) 5—53; F. L. Filas, S. J., *Joseph: The man closest to Jesus*, Boston 1962, s. 367.

Do tego porządku osoby mogą należeć z różnych tytułów i w różny sposób, zależnie od tego, jakiego rodzaju jest ich zwrot do zjednoczenia hipostatycznego. W znaczeniu szerokim należą do tego porządku patriarchowie, prorocy, sprawiedliwi S. T., bo tęsknili za tajemnicą Wcielenia i o nią się modlili. Tu zaś chodzi o przynależność w znaczeniu ścisłym, tj. o taką przynależność, która opiera się na fakcie szczególnym, mającym specjalną relację do unii hipostatycznej.⁵

Otóż w odniesieniu do św. Józefa istnieją takie szczególne fakty i powody, które tłumaczą, że należy on do porządku hipostatycznego w ten specjalny sposób. Są nimi małżeństwo i ojcostwo Józefa.

Według nauki Pisma św. (Mt 1, 16. 18-21. 24; Łk 1, 26—27; 2, 4—5) i tradycji, małżeństwo Maryi i Józefa było prawdziwym małżeństwem. To małżeństwo wiąże Józefa i Maryję prawdziwą, rzeczową relacją, która ich obydwóch bezpośrednio przyporządkowuje Bożemu Dziecięciu. Choć małżeństwo Józefa i Maryi było dziewicze, jednak z istoty swej było zwrócone do Dziecięcia. Ten zwrot bowiem wiąże się istotowo z relacją wynikającą z ich małżeństwa, jest zatem niezależny od fizycznego udziału małżonków. Z woli Bożej to małżeństwo zaistniało po to, aby Dziecię Jezus przyszło na świat. Bóg zatem, zachowując naturalne skierowanie małżeństwa do dziecka, przydaje mu teraz nadprzyrodzony zwrot do Dziecięcia, którym jest Jezus. Wynika stąd wniosek, że małżeństwo Józefa i Maryi stawia ich w szczególnej relacji do Słowa Wcielonego, i to niezależnie od sposobu, w jaki zrealizuje się ojcostwo Józefa i macierzyństwo Maryi.

Również przez swoje dziewictwo Józef zwrócony jest do Słowa Wcielonego. Aby macierzyństwo Maryi mogło być dziewicze, trzeba było zgody św. Józefa. Maryja mogła być dziewiczą tylko wtedy, gdy Józef się na to zgodził, ponieważ między nimi było prawdziwe małżeństwo, i Józef miał prawo do swojej małżonki. Bóg postanowił, by Jezus narodził się z kobiety zamężnej i zarazem dziewicy. Dziewictwo Maryi było dziewictwem małżeńskim, zatem zależnym od zgody obydwóch małżonków. Dziewictwo należy do całościowego pojęcia macierzyństwa Boskiego. W dziewictwie Maryi jej macierzyństwo osiąga swą doskonałość. Ponieważ dziewictwo Maryi zależało od zgody Józefa, to wynika, że również przez dziewictwo Józefa mesjańskie macierzyństwo Maryi osiąga swą doskonałość. Zawierając swe dziewicze małżeństwo z Maryją, Józef przygotowuje Bogarodzicę, taką jaką Bóg chce.⁶ Dzięki Józefowi spełniają się konkretne warunki, jakie Bóg określił dla zrodzenia Słowa w czasie. Ojcostwo Józefa jest związane z dziewictwem Maryi, co podkreśla tajemniczą rzeczywistość tego ojcostwa. Z jednej strony ojcostwo Józefa nie jest fizyczne, z drugiej zaś jest to prawdziwe ojcostwo. Przez swoje dziewictwo Józef warun-

⁵ B. Llamera, dz. cyt., s. 135.

⁶ G. Sinibaldi, *La grandezza di San Giuseppe*, Roma 1927, s. 36.

kuje dziewicze macierzyństwo Maryi, a przez to dosięga owocu tego macierzyństwa, którym jest Jezus. Józef spełnia tu nie tylko rolę warunku, ale w pewnym znaczeniu również funkcję współprzyczyny, gdy chodzi o narodzenie Jezusa. Tę myśl wyraził już św. Augustyn w słynnej wypowiedzi: ... „tanto firmius pater, quanto castius pater”⁷, a wyraźnie sformułowali ją teologowie nowożytni. A. L. A. Iglesias⁸ mówi, że przez zgodę Józefa na dziewicze małżeństwo Maryja otrzymuje najbliższą i ostatnią dyspozycję do Boskiego macierzyństwa, że św. Józef współdziała i wpływa na realizację zjednoczenia hipostatycznego. Według R. Gauthier⁹ Józef był przyczyną dysponującą moralną Wcielenia. B. Llamera¹⁰ wyjaśnia, że zarówno małżeństwo i dziewictwo Maryi, jak i Wcielenie zależały od zgody Józefa. Biorąc Maryję za małżonkę św. Józef pozwolił — przynajmniej domyślnie (*implicite, interpretative*) — na to, że Duch Św. dokonał swego cudownego dzieła w łonie Maryi, pozwolił i przyjął Dziecię w ten sposób poczęte. Można więc twierdzić, że zgoda Józefa wpłynęła moralnie na spełnienie tajemnicy Wcielenia. Dla zrozumienia stanowiska tych teologów trzeba zaznaczyć, że Wcielenie jest czystym darem miłosierdzia Bożego, żadne więc dyspozycje ludzkie nie mogą bezpośrednio wpływać na realizację tego dzieła. Jednakże Bóg w planach swej Opatrzności dopuszcza człowieka do współpracy ze swymi dziełami zupełnie darmowymi. Bóg dobrowolnym swym aktem postanawia udzielić danego dobra z powodu tej współpracy. Św. Józef był przyczyną pewnych dyspozycji, które były wymagane przez Boga dla realizacji tej wzniosłej tajemnicy¹¹.

Św. Józef jako prawdziwy małżonek Maryi jest zwrócony do Słowa Wciełonego, a jako małżonek dziewiczy uczestniczy w macierzyństwie Maryi. W tym znaczeniu Jezus jest owocem dziewiczego małżeństwa — Maryi i Józefa. Św. Tomasz z Akwinu wyjaśnia nam, że owocem małżeństwa nazywa się nie tylko dziecko zrodzone w małżeństwie, ale również dziecko przyjęte i wychowane w małżeństwie¹².

W ten sposób teologowie, analizując prawdy objawione w Piśmie św. i tradycji, wyprowadzają wniosek, że św. Józef należy do porządku hipostatycznego. P. E. Charbonneau¹³ w swej pracy cytuje odnośnie wypowiedzi Ojców Kościoła oraz więcej niż 40 późniejszych teologów, aby stwierdzić, że twierdzenie o przynależności św.

⁷ *Sermo* 51, *De concordia Math. et Luc.*, cap. 20, n. 30 (PL 38, 351).

⁸ *La paternidad de San Jose le relaciona con el orden hipostatico*, w: *Estudios Josefinos*, n. 11 (1952) 56—79.

⁹ *Existence et nature de la paternité de saint Joseph*, w: *Cahiers de Joséphologie*, Vol. VI, n. 1 (1958) 7—46.

¹⁰ Dz. cyt. s. 151.

¹¹ R. Gauthier, dz. cyt., s. 33.

¹² *Comm. in quattuor Libros Sententiarum*, 1. IV, dist. 30, q. 2, a. 2 ad 4.

¹³ Dz. cyt., w: *Cahiers de Joséph.*, Vol. VIII, n. 1 (1960) 41—74.

Józefa do porządku hipostatycznego jest już tezą tradycyjną, a obecnie jest opinią większości teologów.

W jaki sposób św. Józef należy do porządku hipostatecznego? Przynależność Maryi do porządku hipostatycznego jest wewnętrzna i bezpośrednia, ponieważ Syn Boży w niej wziął swoją naturę człowieczą. Maryja dostarczyła swego ciała i krwi, z których Duch Św. ukształtował ciało Jezusa. Przynależność wewnętrzna jest wtedy, gdy przyporządkowanie rzeczy wiąże się z samym bytem celu, z jego istotą lub istnieniem. Więc przynależność wewnętrzna do porządku hipostatycznego zakłada bezpośrednie i fizyczne współdziałanie dla zaistnienia Wcielenia Słowa. Między macierzyństwem Maryi a Wcieleniem jest korelacja.

Przynależność św. Józefa do porządku hipostatycznego jest niższego rzędu. Jest to przynależność zewnętrzna, moralna, pośrednia. Przez swoje małżeństwo z Maryją Józef był zwrócony do Słowa Wcielonego, to małżeństwo bowiem było dla Wcielenia. Również przez swoje dziewictwo małżeńskie Józef był zwrócony do Słowa, realizował swe ojcostwo przez dziewictwo. Ponadto chronił życie ziemskie Słowa Wcielonego, czuwał nad Nim, wychowywał Jezusa. Rodzice troszczący się o życie dziecka działają jako causa removens prohibens, ponieważ istnienie dziecka jest bezpośrednio utrzymywane przez Boga. Funkcja Józefa nie należy do rzędu przyczynowości tyczącej się bezpośrednio zachowania bytu Jezusa. Św. Józef miał tylko udział moralny i zewnętrzny w zrodzeniu człowieczej natury Słowa. Wpływ moralny należy do rzędu przyczynowości celowej, zatem jest zewnętrzny. Z tego samego powodu współdziałanie Józefa przy zrodzeniu Słowa było pośrednie. Otóż przyczyna celowa osiąga swój skutek jedynie przez przyczynę sprawczą. Józef przez fizyczne macierzyństwo Maryi dosięga Słowa Wcielonego. Przynależność, którą dziewictwo Józefa wykonuje odnośnie zrodzenia Słowa, należy do rzędu przyczynowości celowej, jest zatem pośrednią. Taki rodzaj przynależności św. Józefa do porządku hipostatycznego przyjmują teologowie, jak np.: Lepicier, Sinibaldi, Garrigou-Lagrange, P. Bover, B. Llamera, P. E. Charbonneau, A. L. Iglesias¹⁴.

Ten udział św. Józefa w tajemnicy Wcielenia, ta jego przynależność do porządku hipostatycznego prowadzą teologów do wniosku, że św. Józef był objęty tym samym Boskim dekretem Wcielenia razem z Najśw. Dziewicą. Powód jest ten, że odwieczne przeznaczenie Boże uwzględnia także konkretne warunki dzieła, które ma dokonać się w czasie. Otóż Bóg postanowił, że Syn jego miał narodzić się z Dziewicy, która zarazem była małżonką Józefa.

¹⁴ A. L. A. Iglesias, dz. cyt., s. 74; P. E. Charbonneau, dz. cyt. w: Cahiers de Joséph., Vol. VIII, n. 2 (1960) 293—318.

Fakt przynależności św. Józefa do porządku hipostatycznego wskazuje na jego nadprzyrodzoną wielkość. Jezus, Maryja i Józef stoją w zasięgu tej samej tajemnicy Wcielenia. Porządek hipostatyczny przewyższa porządek łaski. Zatem Józef, należąc do porządku hipostatycznego, przewyższa swą świętością wszystkich, których świętość realizuje się w porządku łaski. Pap. Leon XIII w enc. *Quamquam pluries*¹⁵ mówi: „Ponieważ św. Józef był związany węzłem małżeńskim z Najśw. Dziewicą, to najbardziej ze wszystkich zbliżył się do tej godności, przez którą Bogarodzica przewyższa wszystkie stworzenia. Św. Józef uczestniczył w jej wzniosłej godności”. Ze świętością łączy się potęga wstawienictwa. Kościół uznaje św. Józefa za swego patrona. Kult św. Józefa prowadzi wiernych do Jezusa i Maryi. Pap. Pius XII, ogłaszając¹⁶ Św. Józefa głównym patronem państwa Peru, mówi: „Liczni pasterze, prowadzeni i umocnieni duchem Kościoła, popierali u wiernych nabożeństwo do Oblubieńca Matki Bożej, będąc przekonani o tym, że w ten sposób przyciągają i wiążą ich serca z Jezusem Chrystusem i jego Matką”.

Dodajmy na końcu następującą uwagę: tajemnica Wcielenia chce i nas ogarnąć. Twierdzą Ojcowie Kościoła, np. św. Atanazy i św. Grzegorz Nyssencki¹⁷, że w jednostkowej człowieczej naturze Chrystusa, zjednoczonej ze Słowem Bożym, jest jakby skoncentrowana natura wszystkich ludzi. Przez to zjednoczenie ze Słowem uświęcamy się, ubóstwiamy się, upodobniamy do Boga. Ojcowie mają na myśli uświęcającą moc względnie skutki tajemnicy Wcielenia. Tę uświęcającą moc Wcielenia podziwiamy najpierw u tych osób, które były najbliżej Jezusa, u Maryi i Józefa, aby następnie sami w tej mocy uczestniczyć przez wiarę, modlitwę, sakramenty św. W tym sensie Pap. Leon XIII w swej enc. *Mirae caritatis* mówi, że według nauki Ojców Eucharystia jest niejako przedłużeniem Wcielenia w nas: „Incarnationis continuatio quaedam et amplificatio censenda est”¹⁸.

Kraków

KS. FELIKS SZREDER, CR

¹⁵ Z dnia 15 sierpnia 1889 r. Por. *Les Enseignements Pontificaux* — Nôtre Dame — Declée 1958, s. 92.

¹⁶ Dnia 19 marca 1957 r., por. *Il Magisterio Mariano di Pio XII* — a cura di Domenico Bertetto S.D.B., Roma 1959, s. 657.

¹⁷ Por. J. Tixeront, *Historie des dogmes*, Paris 1912, T. II, s. 151.

¹⁸ T. Cavallera, *Thesaurus Doctrinae Catholicae*, n. 1130.